

ERAKUSKETAK

San Telmo pil-pilean
San Telmo Museoa
Urriak 20 • 18:30

EUSKARA +

Parketarrak Amaran
Merkatari plaza / Etxebarri plaza
Urriak 18 • 17:00 - 18:00

Parketarrak Loiolan
Latsari plaza
Urriak 18 • 17:30 - 18:30

"Ttak!" bakarriketa, Beatriz Egiazabal
Le Bukowski
Urriak 19 • 19:00

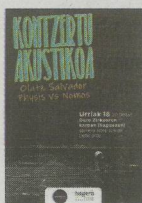
Ahobizientzako prestakuntza tailerra
Bagera elkarte
Urriak 19 • 19:00 - 20:30

Parketarrak Bidebieten
Isasa parkea
Urriak 19 • 17:00 - 18:00

Parketarrak Añorgan
Amassorain ikastola
Urriak 19 • 17:00 - 18:00

Parketarrak Aieten
Hiru Damatxo plaza
Urriak 19 • 17:00 - 18:00

MUSIKA

Olatz Salvador + Physis vs Nomos
Gure Zirkuaeren karpas (Sagües)
Urriak 18 • 20:00

TAILERRAK

San Telmo pil-pilean, talotatalo
San Telmo Museoa
Urriak 20 • 17:00

ZINEMA

Beñat Gaztelumendi: "Mundu bat ahoz aho"
Casares K.E.
Urriak 18 • 19:00

www.donostiaeuskaraz.eus

Urruntasunari bi begirada

Jaeggyren 'Proletarka' eta Benedettiren 'Udaberri kantoi-hautsia' eleberriak euskaratu dituzte

Miren Garate

Gutxi dakigu Fleur Jaeggy idazlearen bizitzaz (Zurich, Suitza, 1940), berak hala nahita. Ingurukoek esaten dutenez, bakarti amorrutua da, adiskide gutxiakoa, gutxitan ateratzen dena eta elkarriketa ia guztiei uko egiten die. Itzultzailearen betaurreko pribilegiatuetatik begiratuta —liburua hamaika aldiz irakurri eta egilearen asmo, estilo eta bizitza ikertzen den ikuspegi pribilegiatutik—, haren nahi eta apustu batzuk agerikoak dira *Proletarka* eleberrian, oharkabean pasatu nahia, bakardadea, harreman sareari izkin egiteko gogo eta isiltasuna ikusten baitira. Mario Benedettiren (Paso de los Toros, Uruguai, 1920 - Montevideo, 2009) *Primavera con una esquina rota* ere autobiografikoa da neurri batean. Istorioko protagonistek bezala, idazleak ere erbestera alde egin behar izan zuen espetxea eta tortura saihesteko, eta familiarengandik urruti bizi behar izan zuen. Horiek dira Literatura Unibertsala sailean argitaratutako azken bi lanak: Miren Iriartek eta Fernando Reyk itzuli dute *Proletarka* (Erein-Igela), eta Aiora Jakak *Udaberri kantoi-hautsia* (Erein-Igela).

Jaeggy italiar idazten du, jaitotzez suitzarra izan arren. Bizitokia ere Italian du gaur egun, Milanen, hara joan baitzen Adelphi Edizioni argitaletxearentzat lan egitera. *Le statue d'acqua* (Urezko estatuak), *I beati anni del castigo* (Zigorraren zoriareko urteak) eta *La paura del cielo* (Zeruko beldurra) dira haren liburuetakoz batzuk. «Izenburuek berek erakusten digute errealtateen kontraesanak dituela begiz jota», azaldu dute Iriartek eta Reyk.

Proletarka da idazlearen lanik ospetsuena. Izen eslaviarreko itsasontzi baten izena da, eta alabak 15 urte zituenean aita-alaba batzuek han egindako hamalau eguneko itsas bidaia kontatzen du. Bi pertsona horien harremanean oinarritzen da istorioa. «Misterioa argituz joango da. Pixkanaka argituko da haien arteko urruntasunaren arrazoiak, eta beste zenbait gai garrantzitsu ere azalduko dira, irakurleak berak egin dezan gogoeta, berak ez baitu ez iritzirik ematen, ez senti-

Fleur Jaeggyren *Proletarka* itzuli dute Miren Iriartek eta Fernando Reyk —irudian—. Aiora Jakak Mario Benedettiren *Udaberri kantoi-hautsia* euskaratu du, baina ezin izan zen egon atzo Donostian eginiko aurkezpenean. GORKA RUBIO / FOKU

mendurik adierazten». Sexu grina, heriotza, bakardadea eta suizidioa dira ageri diren gaietako batzuk.

Itzultzaileen esanetan, soila da liburuak adierazpenetan, eta sintaxiak berak ere laguntzen du horretan. Motzak dira esaldiak, apaingarriak gabekoak, ia telegrafikoak. «Dena urruntasunez bezala adieraziko zaigu, hitzetan eta moduetan ageri den hoztasunak sufrimendua eramaten lagunduko balu bezala». Egoerak marrazten ditu idazleak, eta irakurleari uzten dio nahi duena pentsatzeko, aste batzuetara zerbait piztu diezaiola. «Liburua, bere soiltasunean, hantxe gelditzen zaizu, iradokizun iturri gisara».

Bi itzultzaileek elkarrekin lan egin duten lehen aldia izan da; Iriarteren kasuan, beste batekin liburu bat itzultzen duen lehen aldia ere bai. «Betiko ariketa egiten saiatu gara, itzultzaile batek egin behar duena: oharkabean pasatuko saiatu; edukia, tonua eta giroa euskarara ekarri; eta jatorrizkotik ahal bezain hurbil baina behar bezain urrun egon». Pozik geratu dira bata zein bestea emai-

tzarekin, liburuak «bernia» bera duelako, eta ez bi ahots.

Gordina bezain umoretsua

Gasle literaturako hainbat lan itzuli izan dituen arren, Aiora Jakarentzat ere *Udaberri kantoi-hautsia* izan da helduen literaturan egin duen bakarkako lehen itzulpena. Uruguako diktadura militarren ondoriozko erbesteari buruzko eleberria da. Aberriaren eta erbestearen artean kokatzen dira bost protagonista nagusiak. Uruguain baina kartzelan dago Santiago; haren familia —Graciela emaztea, Beatriz alaba, don Rafael aita eta Rolando laguna—, berriz, Mexikon erbestera-tuta. Bost pertsonaia horien ahotzak tartekatuta ageri dira eleberrian, kapitulu bakoitza pertsonaia baten ikuspegitik kontatzen baita.

Injustizia, zapalkuntza, kartzela, tortura, erbestea, heriotza, traizioa eta beste zenbait gai ageri dira kontakizunean. «Hala ere, ezin da esan eleberri triste edo gogorra denik, umoreak, ironiak eta baikortasunak goitik behera zihritintzen baitute istorioa», nabarmendu du Jakak.

Eta horixe izan du itzulpeneko buruhauste eta dibertsio nagusietako bat: «Nola eman euskaraz eleberriaren hain zati funtsezkoa den hizkuntzaren erabilera jostari hori». Hasieratik erabaki zuen hitz jokoak ezin zituela ezabatu, ezta oin oharren bidez azaldu ere. Hala, jatorrizko bertsoian besteko efektua izango zuten hitz jokoak aurkitzea izan du erronka nagusi, «baita horretarako beste alderdiren bat sakrifkatu» behar bazuten ere. Pertsonaia baten izena ere aldatu du hitz joko bat nahi bezala geratzeko.

Bi liburuak atzo aurkeztu zituzten, Donostian, eta Iriarte eta Reyk itzultzaileek gain —Jakak ez zuen joaterik izan, Quebecen dagoelako—, han izan ziren Estibaliz Alkorta Eusko Jaurlaritzaren Euskara Sustatzeko zuzendaria, Idoia Gillenea EIZIEko lehendakaria eta Inazio Mujika Erein eta Igela argitaletxeen ordezkaria ere. Azken horren esanetan, Literatura Unibertsala Saileko azken izenburuetan, ahalegin berezia ari dira egiten emakumezkoen lanak ere itzultzeko. «175 lan itzuli dira orain arte, eta horien artean gizonetako gehiegi zegoen».